

Dr. Zsolt Zsigmond

KANIZSA, KOMÁROM

1996

Borítóterv és grafika: Muszély Viktor

Számítógépes térképszerkesztés:
PANNON CART KFT.

© Dr. Zsolt Njúra

Megjelent a Honfoglalás
1100. évfordulóján

Akadémiai Nyomda
1996

I. Kanizsa, Komárom

Nyelvtudományunk szerint mindkettő szláv eredetű név.
Kiss Lajos: „Földrajzi nevek etimológiai szótára”¹ szerint a *K a n i z s a* név a Kenese, Kinizs helynevekkel együtt szláv eredetű.

Összevetve a bolgár Кнежа, s a szerb-horvát Kneza helynevekkel, tulajdonképpen értelme: ‘a fejedelemé, a kenézé.’²

Ugyancsak Kiss Lajos szerint³

Komárom (1075/+1124/+1217: camarum.),

Homokkomárom (1293: Humukkamar)

Mezőkomárom (1536: Saar Komar.)

Zalakomár (korábban Kiskomárom és Komárváros: 1308-26: Kamar;

1331: P. Kamar.⁴) stb. neve a szláv komarň ‘szúnyog származéka’.

Melich idézett munkájában⁵ azonban azt írja: „Lehetséges, hogy a Komárom magyar eredetű elnevezés a magyar *K a m á r ~ K o m á r* személynévből származik. E személynévnek -n kicsinyítővel képzett alakja Komáron < Komárom.”

Hogy a magyar Kamár~Komár személynév milyen eredetű, nehéz eldönteni. Lehet, hogy a szláv ‘szúnyog’ köznévből alakult szláv személynév átvétele, de *lehet más nem szláv eredetű név is, mely véletlenül ugyanolyan hangalakú, mint a szláv név.*

Erre vonatkozólag Kiss Lajos csak ennyit jegyez meg: „A Komárom helységnévnek magyar személynévből való származtatása kevésbé meggyőző.”

Ám kíséreljük meg településtörténeti és település-földrajzi oldalról megközelíteni a kérdést, s így talán más következtetésre jutunk.

Vegyünk elő részletes Kárpát medence térképet, mondjuk a K. U. K. Militarisch Geographische Institut 1858-ban keltezett „Generalkarte des Königreiches Ungarn” című igen pontos, részletes, a középkori puszták nagy részét is feltüntető térképét.

Keressük meg ott a **Komárom megyei** Duna szakasz északi, bal partján, a Zsitva toroknál fekvő *P a t* (1268: T. Poth, komáromi várjobbágy birtok.)⁶ nevű települést.

(1. számú térkép)

A középkori község a rómaiak által is hasznosított melegvizű források körül települt, a török hódoltság alatt elnéptelenedett, a XVIII. században lakott „puszta” Marczelháza határában, ma a kisalföldi magyar nyelvterületbe mélyen beágyazott színmagyar község⁷ Szlovákiában.

Árpád című és a Pécsi Megyei Levéltár által kiadott (1975.) dolgozatomban megállapítottam, hogy Árpád személynévű fejedelmünk nem volt!

Árpád puszta *személyneve*: *P a t*.

Az Árpád névben az előtag a ‘szent’, legfőbb úr jelentésű âr méltóság-cím, szóvégi -d pedig a korábbi -di kicsinyítő, becéző-képző maradványa.

A teljes név tehát: *Â r - P a t - d i* = Árpád.

¹ 445. 1.

² L. még Melich J.: A honfoglalás kori Magyarország 132. 1.

³ 350 l.

⁴ Csánki II. 578.

⁵ 388 l.

⁶ Monográfia sorozat, Borovszky szerk. 95. 1.

⁷ Hét, 1978. III.

Az ugor nyelvű magyarság, avagy a honfoglaláskor a Kárpát medencében talált u g o r nyelvű népesség úgy látszik inkább u r -nak titulálta a hódítók fejeit, s e szó a honfoglalás századában X u r -nak (H u r h i d a , H o r h á z a , H ú r t e l e k) hangzott.

Így alakultak a K o r p a t , vagy becézett, X u r - P a t - d i > K u r p á d , illetve a korai -s képzővel a H u r - P a t - s > H o r p á c s helynevek.

Mindezt fentebb említett írásomban – érzésem szerint pozitív érvekkel – elégségesen bizonyítottam.

Ám ezzel szemben áll, hogy nyelvészetünk több, mint évszázada leszögezte, hogy az Á r p á d név a magyarba átvett török ‘árpa’ szó -d képzős származéka.

S legutóbb Györffy György dr. is hasonlóan nyilatkozik „István király és műve”⁸ című könyvében: „Árpád neve nem jelent problémát a kutatóknak – írja, ugyanis (ez a név) az árpa szó magyar -d képzővel képzett alakja. Hasonló az Árpád-kori Buzád és Rozsd nevekhez.

Maga az ‘Árpa khán’ megnevezés a törökségben is ismert volt, s lehet, hogy a hazai török nyelvű nemzetségek így is nevezték a honfoglaló vezért.”

Azt, hogy a hazai török nyelvű nemzetségek a honfoglaló vezért k á n -nak titulálták, valószínűnek tartom.

Ám a másik állítást, hogy honfoglaló vezérünk neve az árpa szóból képzett személynév, most újból megkísérlem megcáfolni.

Mint írtam, korábban pozitív érveléssel igyekeztem bizonyítani, hogy „Árpád” pusztán személyneve P a t , most inkább negatív érveléssel igyekszem alátámasztani, miért nem lehet árpa+ d.

II. Miért nem Árpád ?

Ha Árpád neve az arpa szóból kicsinyítő képzővel a magyarban képzett, kialakult név, úgy nem valószínű, hogy képző nélküli formájában is használták.

Azonban, ha honfoglaló fejedelmünk személyneve az ‘árpa’ jelentésű szóból: Á r - p a 9 , úgy az ugor-magyarok szokása szerint a legkülönbözőbb becező képzőkkel (-s, -cs, -di stb.) ellátva: Árpádi, Árpás, Árpács, Árpák is előfordulhat¹⁰.

Ám ‘Á r p a k á n ’ nevet földrajzi neveink között szorgos kutatással sem találtam mind a mai napig.

Baranya, Bars, Borsod, Brassó, Csanád, Csongrád, Doboka, Fehér, Győr, Heves, Maros-Torda, Kolozs, Nógrád, Pest, Somogy, Szabolcs, Vas, Veszprém, Zala, Zemplén megye, Berettyóújfalu, Debrecen, Ds, Eger, Hajdúböszörmény, Szeged, Tiszapüspöki, stb., stb. több, mint 200 000 begyűjtött és közreadott földrajzi neve között egyetlen ilyen név sem került elő, holott a nevezett területek számos helyén, – részben a földrajzi nevek segítségével – bizonyítható Árpád egykori szállásolása, s a honfoglalók korára vonatkozóan a török nyelvű lakosság jelenléte.

Árpád kán, Árpás kán, Árpák kán stb. elnevezés pedig logikailag is lehetetlen, hisz nyelvészeink szerint az Árpád az ó-magyarba átvett török a r p a szó ugor-magyar kicsinyítő-képzős származéka. Ahol pedig ugor-magyarok képezték a környezetet, s a nevet, nem titulál-

⁸ 57. l.

⁹ L.: Arpa-chan, 1335. Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása. Bp. 1930. 285 l.

¹⁰ Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása. Bp. 1930. 233-5 l.

hadták a vezért kánnak, hanem hur < ur-nak. Itt tehát K u r - P á t - d i = Kurpád, vagy H u r - P a t - d i = Hurpács található.

A közelben azonban tanyázhattak török népek, s ezek nevezhették Árpádot kánnak, ez esetben azonban ezt külön településnév jelzi, mint a baranyai K o r p á d mellett K á n .

Egyébként Á r p a településnevünk igen kevés van. Az 1900. évi, valamint 1913. évi Helységnévtár mintegy 50, illetve 60 ezer településneve között pl. egyetlen egy sem akad.

Történeti neveink között azonban előjön az Á r p a , még pedig személy- és településnévként egyaránt.

Ezek egy része alkalmanként -d kicsinyítő képzővel is előfordul. Például 1268-ban Komárom megyében: V. Arpa; V. Vytez, que eciam Arpad nuncupatur. Tercia v. Arpa ... stb.¹¹

Mindezekre, nehogy témám túlságosan szétszóródjon, most nem térek ki.

Ám valószínűleg pontosan ez a szülője a honfoglaló fejedelmünk nevének, s méltóságcímmel kapcsolt pusztá személynevének megfejtése terén mutakozó nézetkülönbségemnek.

Földrajzi neveink között előjövő kisszámú Árpa-név egy része nyilvánvalóan közszó eredetű. Például: Árpa-hegy a Baranya megyei Velény határában. Árpaföldi dülő Zala megyében, Valkonya határában¹². Árpaföld, Árpavölgy Somogy megyében, Kercseliget határában és Árpaföld Szeged határában¹³.

Máskor nehéz eldönteni, hogy Árpa, vagy Árpátról van-e szó. Így például Zala megyében Orosztony határában, az egeraracsai Pogányvár szomszédságában Árpa-, Árpát-hegy¹⁴. Somogy megyében Polány határában Kis-, Nagy-Árpás, Arpatpatsi, Patfari dűlők esetében¹⁵. Az utóbbi neveknel például, az egykori Horpács község névmaradványaival van dolgunk, azaz Â r - P a t - s , illetve H u r - P a t - s - ról van szó.

H a az Árpád az arpa közszóból -d kicsinyítővel képzett pusztá személynév lenne, úgy akárcsak a P a t személynév, honfoglaló fejedelmünk legalább 30 szállásföldjén jelen lenne.

Ezzel szemben ma két ilyen településnév él: Baranyában és az egykori Biharországban: Á r p á d .

Ezenkívül egy ilyen településnév elenyészéséről tudunk. Ez az egykori Győr és Pozsony megye határán A r p a d , A r p a d s u k a , mely ismételtén az XIII. században fordul elő okleveleinkben¹⁶.

Az A r p a d előfordulási gyakorisága azért oly alacsony, mert a név csak P a t fejedelmkori, türk nyelvű környezetben történő szállásfoglalását jelölheti.

Magasrangú urat, a vagyon és hatalom birtokosát, s annak nevét a középkorban méltóságcím nélkül elképzelni lehetetlen. Különösen nem a török kultúrkörben élő társadalomban, hol a méltóságjelölő titulusoktól szinte hemzsegnének az uralkodó osztály személynevei.

Árpád és nemzetsége alkalmasint két, vagy több nyelvű volt, de elsősorban török nyelvű és kultúrájú¹⁷.

¹¹ Monumenta Ecclesie Strigoniensis. dr. Knauz Ferdinánd, Strig. 1882. I. 559. és Csánky III. 493.

¹² Zala megye földrajzi nevei: 465 l.

¹³ Somogy megye földrajzi nevei: 515, illetve 271 l.

¹⁴ Zala megye földrajzi nevei: 515 l.

¹⁵ Somogy megye földrajzi nevei: 343, 344 l.

¹⁶ Szentpétery Emericus: Scriptores Rerum Hungaricum. Bp. 1937. Ak.kiad. II. 24.; II. 82.; H. I. 48.; H. I. 55.; H. VIII. 98.; ÁU. VIII. 225 stb.

¹⁷ Németh Gyula: A honfoglaló magyarság kialakulása. Bp. 1930. 293-5 l.

Így bizonyos, hogy használt méltóságcímet, s az is bizonyos, hogy különböző nyelvű alattvalói számos méltóságcímmel díszítették, mégpedig mindegyik a maga (ugor, iráni, ótörök, szláv) nyelvén. Az ugorok, mint fentebb mondtam (H)urnak titulálták¹⁸, bár a TESZ. szerint az ur szavunk nem biztos, hogy ugor eredetű¹⁹.

A vezéreknek a (H)ur méltóságcím személynévük után járt, akárcsak az ar török méltóságcím. (Például: Pot-ur, Pat-â r) Ugyanez megjárt a kereszt jelének²⁰ is.

A fejedelemnek azonban személynéve előtt áll a méltóságcím, akárcsak az Istennek. (HB.: „Wimagguc urom isten kegilmet.”) és alternatívaként az angyalok fejedelmének, Szent Mihály arkangyalnak²¹.

Ha tehát az Árpád személynév lenne találkoznunk kellene Árpád-ur, illetve Ur-Árpád település, vagy földrajzi nevekkkel. Ilyenek azonban nincsenek.

Ezzel szemben van Pat-ar, Pot-ur, Hur-Pat-s (Hurpács), Kur-Pat-di (Kurpád), Korpat stb. településnevünk többes számban.

Ur-Árpád féle alak nem is fordulhat elő, mert ez méltóságcím kettőzés lenne, hisz az Árpád illetve Arpadi²² már méltóságcímmel ékesített személynév.

Kettős méltóságcímeink ugyan szép számmal vannak (Har-kán, Ur-bán, Kur-bas, Orbász, Kor-kán, Bár-kán, stb.), de ezek településneveinkben sohasem személynévvel összefüggően jelennek meg, hanem mindig mellétett, önálló földrajzi névként.

Az Â r - p a t -di = Árpád névben az előtagban szereplő â r méltóságcímünk léte nem lehet vitás.

(Úgy vélem kapcsolatba hozható a szanszkritből az ótörökbe került arhant = ‘szent’ szóval²³).

Nemcsak azért, mert a Teleki kódexben²⁴ Mihály arkangyal méltóságcímeként az ur címmel együtt, kettős méltóságcímeként, s alternatívaként is előfordul: Szent Mihály ur, Ur Szent Mihály, Ur Mihály angyal, sőt „ur ar Mihály angyal és ur ar Mihály arkangyal”²⁵, hanem mert van Ar Ányos (Baranya megye, ma Arányosgadány és Bács megye) van János ar (Szabolcs megye, Besenyőd község), Qui ar (Győr megye, ma Kajár), Oba ar, Alp ar, Pat ar, Baj ar, Csaht ar, Csala ar, Moh ar, Csuk ar, Labod ar, Mocs ar, Csong ar, Szond ar és a mi vizsgálódási területünkön is jelentős szerepű Zam és Zam ar stb. főnemesi, vezéri név és Ar (ma Nagy- és Kis-Ar, Szatmár megye) településnév is.

Unos-untig ismételve: ez a titulus addig, míg „Árpád” dux volt (904-ig!) , neve után járt neki (Pat-ar), majd Korcán halála után, mint főfejedelemnek, neve előtt. (Â r P a t)

¹⁸ l. 1002/1257: Hurhyda

¹⁹ Történelmi etymológiai szótár III. 1035.

²⁰ 1075: Kerestur

²¹ Lásd alább: Teleki kódex.

²² Lásd.: Anonymus

²³ Lásd.: Gabain A.: Alttürkische Grammatik. Leipzig., 1950. Továbbiakban: Gabain és oldalszám. Itt: 295 l. „arXant”

²⁴ 233-5 l.

²⁵ Magyar Nyelvészet. XXVIII. 316., és 1959. évf. 544 l.

III. Pat-kán, Sár-kán

Türk, ótörök környezete ellenben ‘k á n’ (Xan, Qan) méltóságcímmel is megtisztelhetette, még pedig e címet személyneve után alkalmazva: P a t - k á n . S így teljesen igaza van Györffynek.

Ezért kell felfigyelnünk arra, hogy a már említett **Komárom megyei**, Duna bal partján P a t tól nyugatra 2 kilométerre Patkányos pusztája található²⁶.

(1. számú térkép)

Mint mondtam már, P a t hadászati szempontból is rendkívül exponált helyen fekszik (ezt már a rómaiak is észrevették), s így igen valószínű, hogy P a t a fejedelem által megszállt terület volt.

Reális tehát az, hogy környezetében a k á n méltóságcím felbukkanását is várjuk.

Természetesen tudatában vagyok, hogy a végső fokon görögszármazású ‘p a t - k á n y’ község *is*, sőt elsősorban község. Ha nem így lenne, nem okozna problémát a név eredetének felderítése.

Tény az, hogy nem tudok lakott helyre vonatkozó középkori okleveles adatokat felmutatni. Sőt a Patkan (Pothcan), mint személynév is előjön már 1138-ban²⁷. S az ilyen személynév is lehet településnév szülője.

Ez a település valószínűleg csak a XIX. században jött létre. Ám gyakori rég elpusztult települések régi nevükön való újjászületése.

Csak hogy, adatok híján, azt se tudom bizonyítani, hogy ott, ahol a XIX. századi Patkányos megjelenik, korábban, esetleg századokra visszamenően P a t k á n földrajzi név élt volna.

Így íratlanul is szinte olvashatom a bölcs etimológiát: „a Patkányos olyan helytől kapta nevét, hol a patkány erősen elszaporodott.”

Ám gondoljunk arra is, hogy Komárom megyében másutt is szapora volt ez a rágcsáló, s sehol másutt nem neveztek el róla települést, csak pont itt: P a t tőszomszédságában.

A Patkány település, vagy földrajzi név egyébként sem gyakori, így igen kevés az esélye annak, hogy a két településnév véletlenül találkozzék.

Az 1900. évi Helységnévtárban 50 ezer településnév között például a Komárom megyei Patkányoson kívül összesen 3 akad. Egy Bereg megyében (Patkányóczy), egy Nógrádban (Patkányos, Csécse határában), s egy Győr megyében, Patkányos Zámoly (máskor Zámor) határában.

Nógrádban Karancs-Ságh területén van egy P o t k á n y - pataka földrajzi név, mely a Pócsa (P o t - s) völgy szomszédja, s mivel a szomszéd falu M e g y e r , önmagában is jelölheti P o t k á n szálláshelyét. **(3. számú térkép)**

Kiss Lajos a Régi Rétköz című művében mintegy 3500 földrajzi nevet közöl, s annak ellenére, hogy ez igazán vizes táj, egyetlen Patkány név sem szerepel a gyűjteményben.

Hasonló a helyzet Szabolcs megye egyéb tájairól közölt nevek (Baktalórántházai járás, Kisvárdai járás), valamint Gömör megye rendelkezésünkre álló, mintegy 8000 történelmi földrajzi neve esetében.

Veszprém megye földrajzi neveinek mintegy felét átvizsgálva, ezek között se találtam Patkány nevet.

²⁶ 1898 kat. tp. L: 200,000.

²⁷ Magyar Nyelvészet XXXII. 56, 203 l.

Somogy megye névgyűjtői körülbelül 35000 földrajzi nevet közöltek, ezek között összesen három Patkány név szerepel. (Kadarkút, Szólád és Zselickisfalud határában.) S ezek közül kettő nagy valószínűséggel P a t településével hozandó kapcsolatba. (Patza!) **(4. számú térkép)**

Hasonló a helyzet Heves megyében. Innen körülbelül 20000 földrajzi nevet ismerünk, ezek között egyetlen Patkány név szerepel, s az is ugyanazon község határában, ahol Z á m o r is előjön. S ezek a nevek Pataj közelében, tőle délnyugatra tűnnek fel.

Miért fontos ez?

Mert, mint **említettem**, Győr megyében is Z á m o l y határában tűnik fel a P a t - k á n y o s .

Ez a Patkányos nem egészen új keletű név, mert már az 1812-es Canonica visitacio-ban is előjön²⁸.

Győr megye északi, a Dunától is északra eső kis területe úgy látszik a középkorban azért kapcsolódott a dunántúli megyéhez, mert itt – akárcsak Győrben – Árpád fejedelemnek, s a tőle leszármazott Árpádoknak, fontos szálláshelyük volt. Legalább is erre utal, hogy ennek a kis északi területnek a peremén a középkorban A r p a d egyes oklevelekben A r p a d s u k a és P a t a c s nevű (később P a t a s) települések voltak, melyekhez keletről még M e g y e r és S z a l o n t a is csatlakozik.

(Pontosan ugyanaz a kép, mint Baranyában, hol P a t a c s , Á r p á d és M e g y e r szomszédosak és délen S z a l á n t á val határosak.)

Az az útvonal, mely Győrt a vizek városát az északi területekkel összeköti, a Kisduna révén átkelve P a t a h á z a 1272-ben Pat²⁹, másként M a l o m s o k érintésével a P a t - k á n y o s nevű révhez érkezik. Ott átkel a Dunán (mindkét parton Patkó földrajzi név határolja a révet. P a t k a ?), s egyenesen P a t a s hoz halad.

(2. számú térkép)

P a t a s és M e g y e r között pedig S á r k á n y nevű település található.

De térjünk vissza még egyszer ahhoz a tényhez, hogy a Patkány földrajzi név egyáltalán nem gyakori név anyagunkban.

Zala megye leközölt 30000 földrajzi neve között egyetlen Patkány név (Patkányföld, Becsehely határában) szerepel, s az is olyan kapcsolatban, hogy állításomat inkább támogatja, mint keresztezi.

(8. számú térkép)

Mit is állítok tulajdonképpen?

Azt, hogy földrajzi neveink arra utalnak: ha nem is volt Árpá kán, vagy Árpád kán nevű fejedelmünk, Győrrfynek mégis igaza van, mert a török nyelvű honfoglalók Árpádot személyneve alapján 'P a t k á n ' -nak, illetve, mivel az Árpádok fejedelmi családjának színe a fehér (lásd: Fehérvár, Fehéregyház, Fehér hegy, Alba curia stb.) törökök 'S á r k á n ' -nak titulálták. (lásd: Sar-Oltu = fehér nyest /Géza fejedelem neje/, Sar-kelj = Fehérvár stb.).

Ezért van a Győr megyei A r p a d és P a t a s , illetve M e g y e r között S á r k á n y , ezért van **Győr megyei** Sukoru P á t k a mellett közvetlenül S á r k á n y a **Heves megyei** Pataj mellett Sárkány (Sarkaly!), a Sopron megyei Potahc mellett Sárkány³⁰, s még a távoli erdélyi, középkori Fehér megye keleti felében, Fehéregyháza körzetében, a Hortobágy

²⁸ Kázmér M.: Szigetköz., 58 l.

²⁹ Fehér: Inkviz. 237 l.

³⁰ Sopron megyei oklevél 1. 17., 1230.

folyó forrásfejénél P a t k á n y h., majd délebbre, az Olton túl: S á r k á n y . (**Fogaras megye**)

(9, 5, 11. számú térkép)

Természetesen a ‘P a t k á n ’ csak „Árpád”-ra, a honfoglaló fejedelemre utalhat, a Sárkán azonban Árpád leszármazottjaira, illetve ezek közül a fejedelmi méltóságot birtoklóra is vonatkozhat.

Így olyan körzetben is fel kell figyelniünk a Sárkány település, illetve földrajzi nevekre, hol közvetlenül közelben a P a t szó, mint szállásfoglaló név nem is szerepel.

Például az Esztergom megyében fekvő Sárkányra, mely mellett a Béla és Gyiva településnév a figyelemre méltó.

Az erdélyi, **Kolozs megyei** P a t tól is elég távol esik a Sárkány-hegy, de valamivel közelebb fekszik a C s o l t -hegy elnevezés, s ami S z a l t a fejedelemre (Szalta az ugor-magyarok nyelvén: Csolt, Solt) utal.

(12. számú térkép)

(Felmerül a gondolat, hogy a gyermekmesék mai „hétfejű sárkány”-a a honfoglalást megelőző időkben itt élő népek, köztük ugor-magyarok vágyálmainak emléke, kik a türk nyelvű Sár kán vezérelte hét vezérnek történő behódolás után, új uraik és elnyomóik fejének me-sebeli levágásáról ábrándoztak.)

IV. Kanizsa

Na mármost, ha a Komárom megyei P a t k á n y o s végül is nem közszo eredetű, hanem a P a t személynév k á n méltóságcímmel való kapcsolatát örökíti, ez esetben itt és a környéken ó-török nyelvű nép honfoglalás kori megtelepedésére kell gondolnunk.

Ezen a nyomon indulva, a P a t tól 6 kilométerre nyugatra fekvő I z s a község nevét is megkísérelhetjük megfejteni.

Említsük meg, hogy Izsa határában a „Leányvár” római castrum maradványa, mely a honfoglalás éveiben még elég épen állhatott, s így alig hihető, hogy a közelben megtelepedő fejedelem ne tette volna rá a kezét. (lásd: 1. számú térkép) (Budán is a római kőépítmények indokolták a fejedelem szállásfoglalását.)

Iš, äš, eš ó-török nyelven³¹ = bajtárs, élettárs. Išī = asszony, élettárs.

Az ótörök-orosz szótár szerint³²: išī = zsenescsina, zsen, zsená, znatnovolica, azaz ‘asszony, főnemes személyiség felesége.’

Feltűnő, hogy az imént említett **Győr megyei** Patástól ugyancsak 6 kilométerre Izsap található³³.

(2. számú térkép)

A továbbiakban fel kell figyelniünk arra, hogy a Balatonfő közelében kifolyó **Sió** – melyet a középkorban S u k s a r a -nak hívtak – bal partján, a Fehér-hegy mellett fekvő P á t a pusztától³⁴ 6 kilométerre nyugatra nem Izsa, hanem Kanizsa található³⁵.

³¹ Gabain: 312 l.

³² 214 l.

³³ 1297: Isop, H. VI. 424

(13. számú térkép)

Mégpedig a Sió mindkét partján, Maros és Kiskoppány folyócska torkolatánál fekvő **J u t** (Árpád fia: Jutas!) határában egyaránt.

Ha az eddigiekhez hűek akarunk maradni, ezt a szót is a törökből kell megfejtenünk.

X a n (**q a n**) ótörök nyelven: király, császár³⁶. Az **i š**, **i š i** re vonatkozóan pedig csak az imént állapítottuk meg, hogy bajtárs, élettárs, illetve asszony a jelentése. A mai kirgiz déli nyelvjárás igen közel áll az ótörökhöz. E nyelven is a **X a n** ugyancsak **k a n**. De a **kanüs** = a „kán felesége”. A kirgiz-oroszl szótár szerint: **каныж** = ‘zsena kana’³⁷.

Azaz a **k a n i z s** ugyanolyan értelmű, mint az iráni nyelvből átvett ‘asszony’ szavunk, mely a honfoglalás századában ‘úrnő, fejedelem-, király felesége’ jelentésű volt.

Ennek tökéletesen megfelel, hogy Dunapatajtól és **Kalocsától délre** fekvő Duna szakasz keleti partján (ma mederváltozás folytán nyugati partján), közvetlenül **K o r p a t** mellett fekvő **K a n i z s a** 1307-ben már „villa Azunfalva in Comitatu de Budrug”. Ma pedig Decs határában **S z o m f o v a**³⁸.

(14. számú térkép)

Visszatérve a **Sió** bal parti **P a t a** környékére, említsük meg, hogy Páta és Kanizsa között **K u s t á n** helységnév található, mely a Koppány folyócska torkolatánál kétparti középkori település³⁹.

(13. számú térkép)

Íme a **Zala folyó** egyik átkelőjénél, Zalapatitól (ma Zalaapáti!) északra **K u s t á n** -nal szemben, Zalakoppány határában ismét **K a n i z s a** földrajzi név (víz-név is!) található.

(15. számú térkép)

Somogy, Zala megye határán, Iharosberény közelében a középkorban ismét volt egy **P a t** nevű falu (ma pusztá, Pad)⁴⁰, melytől délkeletre a **B a l a t a** (és nem Balata tó, mert a szó harmadik tagja már ‘tó’ jelentésű. Bala ta. l.: Tolna megyében: Bat ta és Malon ta stb.) mocsár világában, Pattól törvénytörően 6 kilométerre szintén van egy **K a n i z s a**. Hozzá közel: Király hegy.

(16. számú térkép)

Felkelti figyelmünket, hogy a **baranyai K o r p á d** községet más szóval: **S o r m á s** -nak hívják.

(17. számú térkép)

Ugyancsak **Baranyában** a Mislény felől lefolyó **S o r m á s** nevű víz folyja körül a honfoglaló fejedelem nevét őrző **Á r p á d** község belterületét.

(7. számú térkép)

Ezért kelti fel érdeklődésünket a **Zala megyei S o r m á s** község is, melytől keletre 6 kilométerre épült az egykori **K a n i z s a** vár⁴¹.

(18. számú térkép)

Ennek nevét is a **q a n + i š i** -ből kell származtatnunk!

³⁴ 1055: Putu, Bárczi: Tihanyi alapító levél 24. l., 1250: T. Pacha, 1331. Pata, Csánki III. 245.

³⁵ 1055: Knez, Bárczi: Tihanyi alapító levél 24. l.

³⁶ Gabain: 309 l.

³⁷ prof. K. K. Jordaxin, Moszkva, 1965. 341 l.

³⁸ Györffy I. 707 l. Kynesa. 1015+158/220 k./323/403/Pr. reg.

³⁹ 1448. Kusthan, Csánki II. 623. és 1234/1270: Costan. III. Csánki 240 stb.

Kiss L. szerint (367 l.) török eredetű személynév Csuv. qustan = zsíros-paraszt, főkolompos stb.

⁴⁰ 1316: v. Poth A. I. 392. 1446-ban Paath, 1450-ben Path stb. Csánki II. 635.

⁴¹ 1256: fluvium Kanyasa. Za. I. 29; 1308: terra populorum de Kenesa, A. I. 146; 1314: Matheo filio com.-is Eynardi de Kanyasa. A. I. 367.; 1321. Castrum Canisa, Ciuitas Canisa. A. I. 627.

A Tisza partján, Szegedtől délre szintén két Kanizsa található. Az egyik Magyar-, vagy Ó-K a n i z s a , a folyó nyugati partján, Rév-, vagy Török-K a n i z s a a keleti parton, s mint a neve is mutatja, a középkorban fontos tiszai átkelőhely volt, melyről az 1200 körül író Anonymus is megemlékezik már. Szerinte itt kelt át Zuárd Kadocs a és Bojta, hogy seregével a Maros és Alduna között elfoglalja.

A bal parti község Csanád megyébe került, míg a jobb parti **Bodrog megyébe** esett. Utóbbit Salamon király (1063-74.) a pannonthalmi apátságnak adta Mirót nevű halastavával együtt.

Anonymus a révet 'K e n e s n a ' néven említi, 1093-ban Cnesa néven szerepel, 1222-ben, illetve 1226-ban pr. Knesa a neve. 1237-ben a Kenesna nevű víz Tiszába való torkolatánál fekszik a település. 1262-ben pr. Knesa⁴², majd 1335-ben villa Canysa⁴³.

Lényeg, hogy ez a Kanizsa is „terra P u t h u (d)” mellett feküdt⁴⁴, azaz Pat vezér szállásától ismét 6-8 kilométerre esett.

Török-, vagy Révkanizsa szerepet kapott nemcsak Anonymus honfoglalás történetében, hanem 1003-ra vonatkoztatva a Szent Gellért legendában is, mégpedig Csanád és Ajtony harcának leírásában. S ebben az írásban neve: Canysa. A XIV. században a település neve Révkanizsa⁴⁵.

(19. számú térkép)

Megoldást igényel, hogy lesz a Kanisából Knez, Knesa, majd a Kenesnából ismét Kanizsa.

Megítélésem szerint a név a török nyelvű nép ajkán már a X. században is K a n ü s (a) . Azonban az oklevelek írói – különösen a X-XI. században – még nem a magyar, sem a török nyelvű magyar rétegből kerültek ki, hanem első sorban szláv anyanyelvű papok voltak, kik – saját etimológiájuk alapján – már a XI. században lefektették a nevek okleveles írásos alakját, s csak nehezen századok múlva tudott az írásos emlékekben is érvényesülni a nép ajkán élő ősi elnevezés⁴⁶.

P é c s neve is csak századok után jelenik meg először írásainkban, holott bizonyos, hogy már a honfoglalás évtizedeiben Pécs volt az itteni szállásvár neve, s nem Quinque Ecclesie.

V. Komárom

De térjünk vissza oda, ahol gondolatmenetünket elkezdtük, **Komárom megye** északi Duna partjára. Itt Izsa községtől nyugatra, P a t tól 13 kilométerre a Vág folyó dunai torkolatánál K o m á r o m város fekszik. Ősi váras hely.

⁴² ÁU. III. 20.

⁴³ A. III. 213, többi adat: Györffy I. 721.

⁴⁴ 1211/1252: terra Puthud. Dl. 40030; Györffy I. 726.

⁴⁵ 1326: in tributo Kanisa,
1332/572: in foro Reu Kanysa
1337: de Kanysa stb.
GyörffyI. 868 l.

⁴⁶ l.: Csong orad

(1. számú térkép)

Az 1200 körül író Anonymus szerint⁴⁷, miután A r p a d vezér Pannónia földjét teljesen leigázta, a Duna mellett, ott, ahol a V á g e folyóba torkollik K e t e l nek igen hűségese szolgálatai fejében nagy föld területet adományozott.

Itt később A l a p - T o l m a (Oluptulma), K e t e l fia várat épített, melyet K a m a r u m nak (Camarum) nevezett el. Ennek a várnak a szolgálatára azután mind a magával hozott, mind a vezértől kapott nép kétharmadát átadta.

Ezután *hosszú idővel* K e t e l t magát és fiát T o l m a -t is (Tulma) ugyanitt temették el ősi pogány szertartások szerint.

(Vajon milyen volt e temetési rítus? Foglalkoztunk-e már e kérdéssel?)

Mivel Ketelt és fiát, Tolmát Anonymus a „kumán” vezérek (‘duces Cumanorum’) között említi (messze sem bizonyos, hogy kunokat ért ez alatt), feltehetően török nyelvűek voltak. És pedig mind a vezérek, mind a magukkal hozott „nép”.

Az Anonymus kutatók szinte egyértelmű megállapítása, hogy neves történetírónk művében azok a legértékesebb fejezetek, melyeket nemzetségi hagyományok ismeretében közöl.

Nyilván ilyen nemzetségi hagyomány alapján írja azt, amit K e t e l fiáról, a jellegzetesen török nevet viselő Alap-Tolmáról⁴⁸ mond, nevezetesen, hogy „várat épített, s azt Kamarumnak nevezte el”.

Török népiségű, török nyelvű, török nevű (azaz kultúrájú) főúr, ki diadalittas hódítóként jelenik meg e tájon a hódolt nép közszavával („szűnyog”) nevezte volna el nagy munkával épített szállásvárát?

Abszurdum!

Ezek szerint a Kamar nevet (az -um csak latinus végzet, hisz a fejezet címe, melyben a név szerepel „De C a m a r o castro”) is az ótörökből kell megfejtenünk.

Minden egyéb nyelvből való megfejtési kísérlet csak tévútra vezethet!

Gagain szerint⁴⁹ az ótörökben a ‘ k a m ’ (q a m) ‘Zauberer, Schaman, Götzen-Priester’ jelentésű, azaz varázsló, sámán, bálványok papja, pogány pap.

Az o r - a r jelentését már tisztáztuk Teleki- és Székelyudvarhelyi Kódex adatai alapján⁵⁰ jelentése: ‘úr tiszteletre méltó, szent’.

A K a m -ar tehát olyan magócs (mágus), sámán, pogány pap, ki a vezérekkel egyenrangú méltóság hordozója.

Itt kell megemlítenem, hogy – a már előadottakból egyenesen következik is – az Árpádok szolgálatában álló Kam-ar = fehér kám, azaz törökül Sár-kám.

Talán ide sorol az a tény, hogy a **Sió** melletti Komár első okleveles említésekor S á r k a m a r (Saar komár) **(13. számú térkép)**, s biztonságosan ide sorolható, hogy a **Komárom megyei Ketel**⁵¹ és S o l d között⁵² 1193-ban „s a r c a m ” található, mely ma Bakonysárákány.

(6. számú térkép)

S ki volt ez a saar kam-ar?

Nyilván Ketel.

⁴⁷ 15. fejezet

⁴⁸ l.: Gesta, 1975. 138 l.

⁴⁹ 326 l.

⁵⁰ l.: Zsolt: Árpád? 12 l.

⁵¹ I. Károly korában, Dl. 9717: Poss. Kethel al. n. Teryen

⁵² 1193: Sold. Mon. Strig. I. 142-4.

Az nagyon is érthető, hogy „Árpád”, miután a Kárpát medence keleti fele, majd a Dunántúl (Pannónia) hódítása sikerrel járt, a sikert-pogány hite szerint – s erre művében Anonymus is ismételten hivatkozik – nemcsak népe vitézségének, hanem az istenek segítő közreműködésének is tulajdonította, s feltételezte, hogy e közreműködés kiesdője az Árpád törzs, illetve nemzetség szolgálatába szegődött fő-pap (sámán, mágus, magócs?) volt, ki ezek szerint az isteneknek tetszőáldozatokat mutatott be.

Ezért természetesen a győzelmek hangulatában busás jutalom járt. Így az aránylag kevés áldozattal, vérveszteséggel járó hódítások eredményeként mindenütt, ahol „Á r p á d”, a fővezér, személynevé: P a t szállást foglalt (főként a katonai, hadászati szempontból fontos folyó-, folyamátkelők közelében), tisztes távolban ugyan, de K e t e l is, a K a m - a r , azaz a sámán-úr is szálláshelyet kapott.

Miért nem szerepel mindenütt e szálláshelyeken K e t e l pusztá személyneve is? Talán azért, mert a méltóságcímrel tetézt hivatás-név már önmagában is elegendő volt a szállás tulajdonosának vitathatatlan jelölésére, avagy az is lehet, hogy ezek a szállásföldek nem is személy szerint Ketelt, hanem a mindenkori fő-sámánt illették meg.

(Később főpapjaink neve sem szerepel az egyházi birtokok megnevezésében!)

Bizonyára ezért is nevezte el Ketel fia Tolma is az általa épített várat K a m a r nak és nem T o l m a nak.

Egyébként K e t e l neve, mint látni fogjuk, a Somogy megyei Kurpád közelében fekvő P a t - k a m a , azaz Pat sámánja, javasa, varázslója szomszédságában is szerepel.

A ‘ k a m ’ természetesen méltóságjelző nélkül is előjön, hisz nemcsak magas rangú, a fejedelem, avagy a vezérek szolgálatában álló k a m ok voltak, hanem egyes nemzetségek, társadalmi csoportok vallási igényeit szolgáló, rang nélküli, pogány papok⁵³.

Így például 1268-ban olvasunk Bogomér kámról, ki a sárospataki „mágus” lázadás alkalmával került inkvizíciós bíróság elé⁵⁴.

Baranyában, Dinnyeberki község határában a Banyavasfazeka nevű forráskútnál ered egy patak, mely mind e falun, mind a tőle délre fekvő Mindszent faluban a K á m völgyön csergedezik lefelé.

A kereszténység térhódításával a pogány papok kiemelt, megbecsült helyzete megszűnt, s nemcsak tevékenységüket korlátozták, hanem időnként üldöztetést is szenvedtek.

A lóáldozatokra, a velük kapcsolatos „agapék”-ra mind ritkábban kerül sor, a szertartások nehezen megközelíthető erdei bozótokban, vizek melletti lápok berkeiben zajlanak.

A domonkos inkvizítorok egykorú feljegyzései szerint ennek ellenére még a XIII. században is számos „írastudó” (rovásírást ismerő), gyógyító, jövődó mondó, varázsló, stb. mágus (nemzetközi szóhasználat szerint „sámán”) került az inkvizíciós bíróságok elé, s az iratok szerint a nevesebb, nagy tudású, tekintélyű sámánoknak segédek: h a r s a n és b o k s a (baksa), másként b á c s áll szolgálatára, s ezek speciális öltözékben és kellékekkel (például sámándob), feladatok elvégzésével, például rossz szellemek elűzése, gyógyszerek elkészítése stb. segítik a fő-sámán eredményes működését.

A nép egy része – például makkoltató pásztorok, halászok, katonák, nincstelének – nagyon ragaszkodik ősei hitéhez és megkívánja a varázslók, javósok, látók, jövődómondók és különösen az állat- és embergyógyító „mágusok” szolgálatait, s ha tanúskodhat, mindig védelmükre kel.

⁵³ Pais D.: Nyelvt. Ért. 38. 103 l.

⁵⁴ Fehér M. J. Középkori m. inkvizíció. 347 l.

Ennek ellenére a k á m hivatásnév lassan devalválódik. Régi sámán családokban már személynévként használják a szót, például 1268-ban szerepel Deleny fia Kám „mágus”, később család-, s ennek következtében, mint településnév is előjön⁵⁵.

Miután a honfoglaló és később érkezett török elem elmagyarosodik, az ugor eredetű magyarság is használatba veszi a szót. Így született, bizonyára még a XII. század előtt a Baranyában széltében használt véghangzós családnév: K a m u .

Kicsinyító -n képzővel alakult a vasi K a m o n településnév, s mivel a XIII. századi iratokban ilyen alakok szerepelnek: K o m á m fia Ecsöl „mágus” a Csallóközben⁵⁶, s Csepe, ki Kapuvárott került az inkvizíciós bíróság elé, népiesen a „láp kománja”⁵⁷, feltehetően az erdélyi **Fogaras megye** keleti részén szereplő Sárkány közelében előjövő két Komána nevű falu is ide sorolható.

(11. számú térkép)

Sajátos a **békési** K a m u t esete, mely 1295-ben K a m a w l t h , és a ‘ K a m a u l t h e r ’ mellett fekszik. Vajon a K a m aul-járól van-e szó? +-t képző.

(21. számú térkép)

Az, hogy a K a m a r , azaz a vezéri, később fejedelmi szolgálatban álló m á g u s (sámán) szállása P a t szállásföldjeihez törvényszerűen kapcsolódik, vita tárgya nem lehet.

Hisz nemcsak a **Komárom megyei** Duna parton van P a t tól 13 kilométerre nyugatra K a m a r (um) és ettől észak-keletre Harsány⁵⁸ **(1. számú térkép)**, hanem **Győr megye** Dunán inneni részében is, ahol már 1270-ben említik A r p a d s u k a határ leírásában K a m a r vizét⁵⁹.

(2. számú térkép)

Sőt a **Sió** (S u k sara) bal partján fekvő P á t a pusztától 12 kilométerre délnyugatra is K o m á r o m található, mely 1536-ban S a a r K o m a r⁶⁰.

(13. számú térkép)

De a **Balatonfenék** közelében fekvő P a t tól északra 12 kilométerre is K o m á r található (Zalakomár, mely korábban Komárváros és Kiskomár(om)⁶¹.

Komárváros⁶² később királyi birtok, egyben királyi lakhely. IV. Béla említi itt épült kúriáját⁶³, s a szomszédos Kiskomárom „A l b a Curia” neve alapján ugyanezt tételezhetjük fel.

Az északról szomszédos Magyarád határában állt K o l o n az első megyeszékhelyek egyike.

A két Komárom között a T a n á r o k elnevezés pogány kultikus hely emléke az észak-keletre fekvő Szentkúttal egyetemben.

(16. számú térkép)

A **Zala megyei** Sormás közelében fekvő K a n i z s á tól észak- északnyugatra is K o m á r o m található, mely 1293-ban Humuk-K a m a r⁶⁴.

(18. számú térkép)

⁵⁵ L.: a zalai Kámaháza.

⁵⁶ Fejér. 372 l.r

⁵⁷ u.o.

⁵⁸ ma Komarno, korábban Komárom. 1075/+1217: camarum. Mon. Strig. I. 55, Anonymus 900-ra vonatkoztatva: Camarum és H a r s a n . 1239. F. IV. l. 154., 1250, h. VI. 57 stb.

⁵⁹ ..ad aquam K a m a r y . H. I. 48-50.

⁶⁰ Veszprém megyei ht. lex. 264 l.

⁶¹ 1308-26: K a m a r . PRT. VII. 494.

⁶² 1217: C a m a r . ÁU. XI. 141., Szentpétery I. 111.

⁶³ F. VII. l. 322.

⁶⁴ ÁU. X. 134.

A **Nógrád megyei P a t a k** község nevével kapcsolatban *Árpád?* című dolgozatomban⁶⁵ bizonyítottam, hogy Horpács és Oroszi között fekvő község nevének, Sáros-Patakkal együtt semmi köze a szlávból átvett „patak” közsőzöho, hanem Árpád pusztá személynévnek - k kicsinyítőképzős alakja.

(22. számú térkép)

Ennek megfelelően P a t a k tól nyugat, délnyugatra, itt is pontosan 12 kilométerre K á m o r nevű hegy található, melyet térképészeink természetesen szláv nyelvből fordítottak vissza „magyarra”, s a hegy tövében fakadó forrást elnevezték „Szúnyog kútnak”⁶⁶.

Meglepő, hogy **Gyöngyös**- P a t a faluközpontjától nyugatra 2 kilométerre található a K o m a r elnevezés, a Z á m nevű folyóvíz mellett, ami arra utalna, hogy ez a település is Á r p á d fejedelem pusztá személynévétől (P a t) vette eredetét.

(23. számú térkép)

Ám ez Anonymus közléseivel nem hozható összhangba.

Belső-Somogyban P a t r ó⁶⁷ község nevének értelme: P a t nemzetsége, népe⁶⁸. E községtől északra, Liszó és Surd határa is áterjedően állt egykor P a t község⁶⁹.

A két nevet úgy értelmezem, hogy északon, az iharosberényi S u k orod szomszédságában feküdt P a t (a) szállása, míg tőle délre nemzetsége szállásolt.

(24. számú térkép)

Itt azután a S á r k á n (-gödör), Asszony (erdő), Kuszton elnevezések is előjönnek, s P a t a tól délre, mindössze 5 kilométerre, de már Bükkösd határában feltűnik a K á m o r elnevezés is. Ezen nevű dűlőn fakad a J a v ó s - kút, melynek „vizéből, ha valaki ivott, meggyógyult!”⁷⁰

Somogy megye központjában is van egy J a v ó s -kút és pedig a korán elpusztásodott egykori P a t tól⁷¹ ismét délre 5 kilométerre, de már Kaposmérő határában⁷². E kutat másként Pogány kútnak is nevezik, s innen ered a Koppány ér.

Ettől kissé északra van egy Verrasztó-kút is, Baglyas mellett, majd odébb a P a t k o m a nevű völgyülettől délre 2 K o m a kút. (A Pat koma szomszédosa pedig a H a m a d i dűlő.)

Ilyen formán nyugodtan leszögezhetjük, hogy a Patkoma és Komakút népi etimológiával született a P a t k a m -a, illetve a „K a m kút” elnevezésből.

Ez annál inkább is nyilvánvaló, mert ez a P a t is K u r - P a d - d i, azaz Pat fejedelemkori szállásfoglalásától észak, északkeletre esik (Kiskorpádtól 8 kilométer)⁷³, míg K a n i - z s a (ma Kenese) P a t tól délkeletre van 8 kilométerre.

Ám közbeékelődik a T a n á r hegy, melynek keleti lábánál feküdt egykor K e t e l, a fősámán szállása.⁷⁴

E P a t tól keletre 4 kilométerre, a mai J u t a határában (Jutas Árpád fia!) a középkorban W a r a z l o⁷⁵ nevű község feküdt, s e nevet ma ‘ v a r á z s l ó ’ -nak kellene ejtenünk.

⁶⁵ 1975. 15 l.

⁶⁶ A legutolsó kiadású turista térképen már Szurdo-kút.

⁶⁷ 1296. H. VII. 256: Patruh

⁶⁸ l.: Zsolt Árpád? 24 l.

⁶⁹ 1457: P a t h a . Dl. 15189.

⁷⁰ Somogy megye földrajzi nevei 195 l.

⁷¹ ma pusztá Hetes határában

1268: Path., H. VIII. 115

⁷² 1437: Mere, Csánki II. 628.

⁷³ 1324: v. Kurpad. A. II. 140.

⁷⁴ 1231-ben v, Ketel ultr fluvium Copus. Ma K e c e l !

Ez arra utal, hogy itt a **P a t k á m a**, magyarul javósa, majd ezt követően valószínűleg már Jutas szállásolása idején, iráni (?) szóval kifejezve „varázsló” nemzetség szállásolt, melynek talán utolsó tagja az a 90 éves Aba-Déd nevű „magócs” (mágus), kit 1223-ban citáltak Füredre (ma Kaposfüred) inkvizíciós bíróság elé⁷⁶.

(20. számú térkép)

Ugyanez a helyzet a **Somogy és Zala megye határán** fekvő Pat esetében is, hol a Pati-hídtól keletre 2 kilométerre ma is élő község **V a r á z s l ó**⁷⁷. Ez 1417-ben a „Warazlowyze” mellett fekszik, s nyilván királyi birtokba került, s így kereszténnyé vált (Kolon és Alba curia!) Zalakomár pogány hagyományait mentette át – míg lehetett – az itteni mocsárvilágba. Szomszédosa **D é d** !

A Varázsló-vize pedig a Kanizsa berekben ered, Inke község határán (Ördög árok!) átfolyva a Pati-hídnál találkozik a Pati-vízzel, majd északon, Ormándon túl végig folyik a két **K a m a r** határán, s Magyarod területén torkollik a Pogányvári Kis-Balatonba.

(16. számú térkép)

Még egy utolsó, **baranyai** **k á m** (magócs, sámán) szállásról óhajtok kissé részletesebben megemlékezni.

Itt a Mecsek déli, verőfényes, az északi szelektől védett ölén a honfoglaló vezérek sora ütötte fel téli szállás helyét.

(7. számú térkép)

Középen, a kőépítményekkel is rendelkező római romváros területén **K u r c z á n** főfejedelem (**P é c s !**) foglalt szállást, jobbán **P a t** (Patacs), attól nyugatra **T ü g ü t** (Anonymusnál **T u h u t u m**, ma Tüttös) a Keszi törzs hercege és vezére, valamint közvetlen mellette az általa legyőzött, s **A r P a t** uralma alá kényszerített volt bihari vezér: **M a r ó t** foglalt magának szállást⁷⁸. **Ő S z a l t a** herceg apósa lett, s ezzel az uralkodó fejedelmi család tagja.

Kurczán balján **B o g á t** és **S z a b o l c s** helyezkedett el.

Miután Kurczant a németek a Fische szigetén orvul megölték, **P a t** lett a fejedelem, s Pécsről délre a Sormás patak által körülfolyt és mocsárral védett szigeten, most már **A r P a t** néven újabb szállásföldet szerzett magának (Nagy-Árpád), s közvetlen mellette törzse népét (Megyer) telepítette le.

Azontúl **K e s z i** már a **T ü g ü t** (Tétény) nemzetség szállásait jelzi.

Valószínűleg még **P a t** vezérsége idején, a kabarok törzsével érkező **v a r s á n y o k** is megültek Pécsről délre, még pedig a később pogánynak titulált, tudniillik mohamedán katonanép a mai Pogány község területén helyezkedett el.

(Ma a kertvárosi Varsány utca örökíti meg emléküket.)

Közvetlenül mellettük **S z a l t a** vezér, majd fejedelem szállásolt⁷⁹, míg tőle keletre fejedelemnői udvarhely alakult ki, feltételezésem szerint Szalta neje, a bihari vezér lánya, Hamzsa részére⁸⁰. (Hamzsa = kam - ics - a ? Hisz 1333-ban is olvasunk még Kanicha női névről.)

Így ugyanis érthető, hogy az ő védelmére és szolgálatára települt Marót katona-népe, a **k o z á r**. (Ma Kis- és Nagy-Kozár.)⁸¹

⁷⁵ H. IV. 351.

⁷⁶ Fehér M. J. i. m.

⁷⁷ 1278: Warazlo. ÁU. XII. 702.

⁷⁸ l.: Murut király vára

⁷⁹ 1230: Scolouuta, ÁU. XI. 225., 119/425: Zolounta, Erdődy lt.

⁸⁰ A. III. 56.

⁸¹ L.: még Anonymus 11. fejezet „gentes, qui dicuntur **k o z a r**”.

Továbbá délre találjuk a „kán”, (tudniillik Árpád) neje K a n i z s szállásföldjét, mely ma Kanizsa, Konisa erdő Garé határában.

Az Árpádok pogány mitológiájában is szereplő turul, az Árpád nemzetség totem madara⁸² nevében foglalt szálláshely következik ezután, mely ma T u r o n y⁸³.

Ennek nyugati határosa a fejedelmi m a g ó c s (‘mágus, sámán’) szálláshelye: K a m a r, melynek mai emléke a Csarnóta és Garé határában előjövő K o m á r o m dűlőnév⁸⁴.

Felkell hívnom a figyelmet a baranyai Áta déli határán feltűnő név együttesre: Avas erdő (azaz Óvós, tilos erdő!), Bereki mező, Kamar (a horvát anyanyelvű községben Kamaristye!) és Harsan (Harsanac) kis területen szomszédosak!

Visszatérve még a **Tisza partján** elhelyezkedő Kanizsa nevű révhelyre, attól északra körülbelül 6 kilométerre a K a m a r á s pusztá, valamint a **békési** K a m ault melletti K a m a r á s pusztá sem lehet véletlen akidencia. Bizonyára ezek a nevek is a Kam-ar egykori szállásolásának emlékei, az ezer éves múlt visszfénye.

(19, 21. számú térkép)

Összefoglalva:

le kell szögeznünk, a Kárpát medence középső, sík részein – akár a honfoglalás idején már részben itt talált, (mint László Gyula reálishan állítja), akár a honfoglalás során ideérkezett – nép zöme finn-ugor eredetű és nyelvű magyar volt.

Különbö megmagyarázhatatlan lenne az elég nagy számban ide érkező, honfoglaló, vagy később betelepült (besenyő, kun stb.) török és iráni nyelvű elem, valamint az itt talált népek asszimilációja.

De az is vitathatatlan, hogy a honfoglaló vezető réteg, s a beköltözött törzsek népének egy része is (különösen a kabarság és Keszi törzs) török nyelvű és kultúrájú, illetve iráni nyelvű volt.

Ezek a honfoglalók az általuk foglalt földet, szálláshelyeiket saját nyelvükön, saját személyneveikkel vették birtokba és nevezték meg, és így a P a t, P a t k á n, S á r k á n, H a r k á n, K a n i s a, I z s a, K a m a r, K a m a k ú t⁸⁵, K a m a l a k a⁸⁶ stb. őtörök eredetű magyar neveket, szavakat súlyos hiba csak azért, mert a „magyar”, tudniillik finn-ugor nyelvből nem fejthetők meg, egyéb népek szókincsébe utalni.

A honfoglaló török és iráni nyelvű népek is a mai magyarság ősei és alkotói.

Pécs, 1979. II. 2.

dr. Zsolt Zsigmond

⁸² Pais D.: Magyar ősvallás.. 302 l.

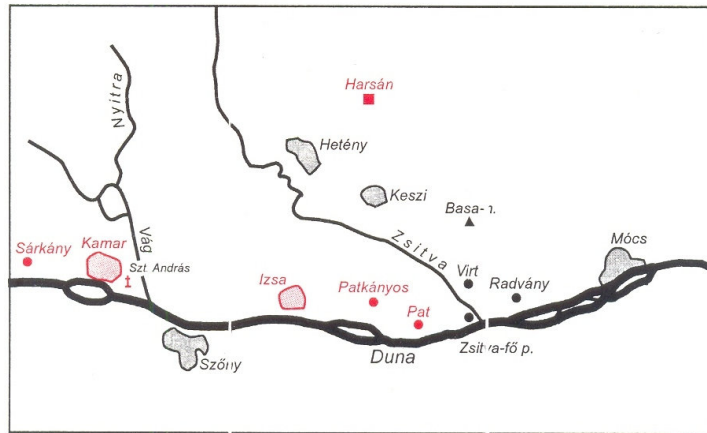
⁸³ 1237: Turul, ÁU. VII. 47., 1290 k.: v. Turul Str. II. 475 l. stb.

⁸⁴ A Kamar 1275-ben személynévként is előjön Zala megyében. L.: Kovács, Ind.

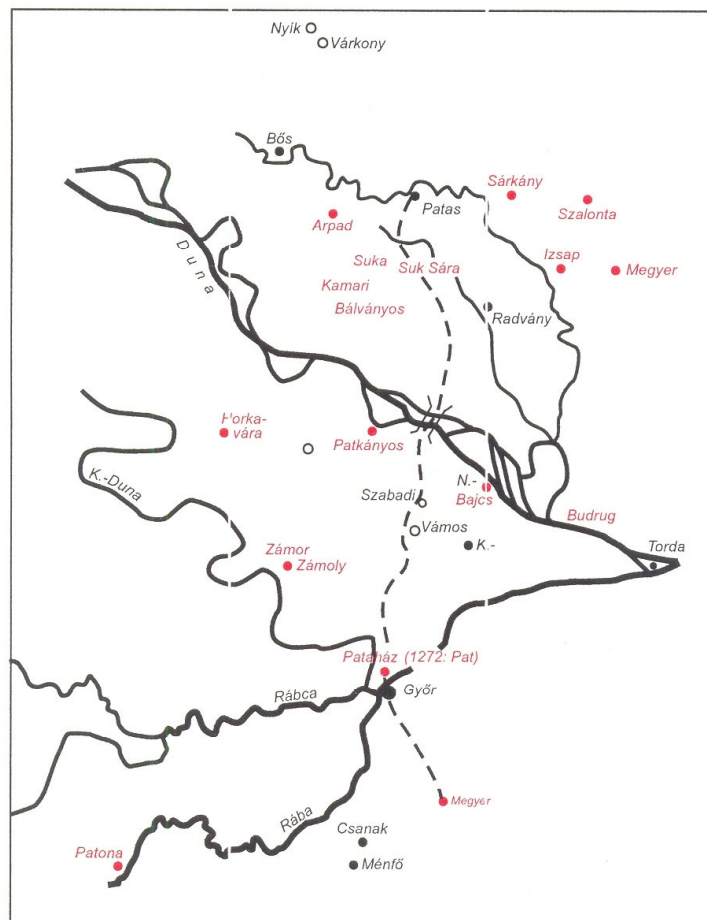
⁸⁵ Veszprém. 1271. ÁU. III. 269.

⁸⁶ Kristó, 1976. 91 l. 1193/1216: Camalaca. Theiner. I. 10.

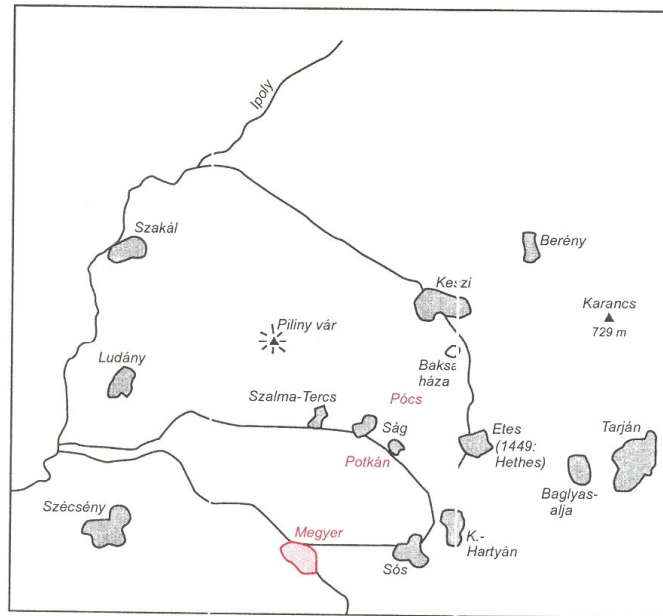
A jelzett térképeket lásd a következő oldalakon!

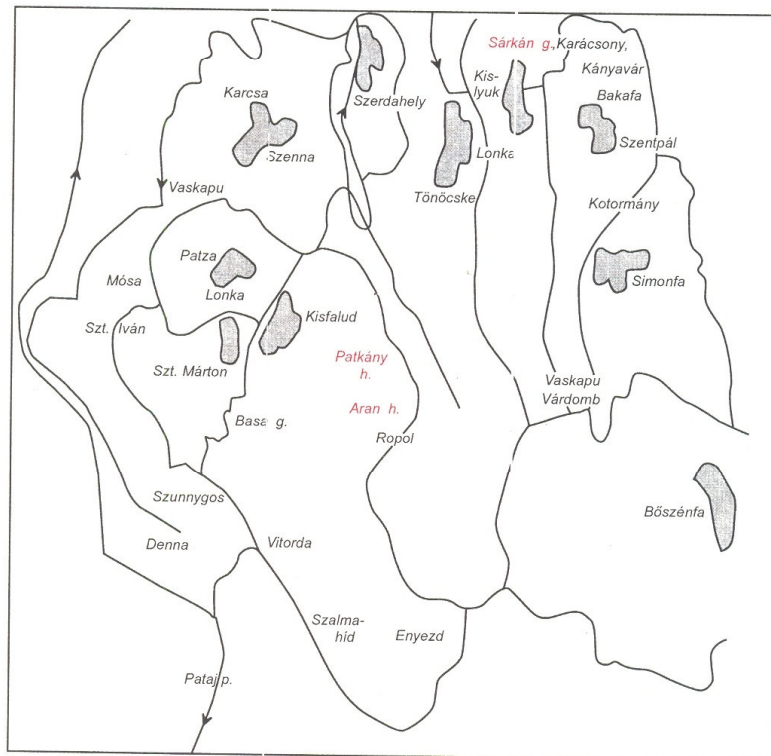
1. ábra: KOMÁROM MEGYE

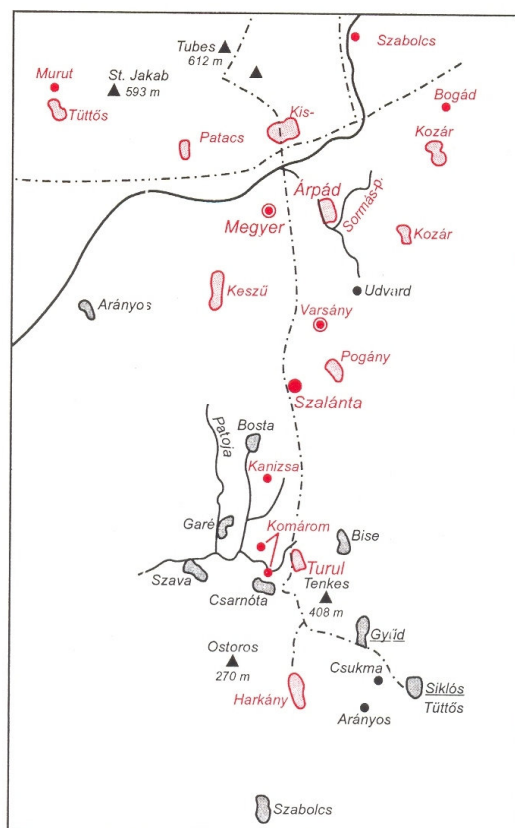
2. ábra: GYŐR MEGYE

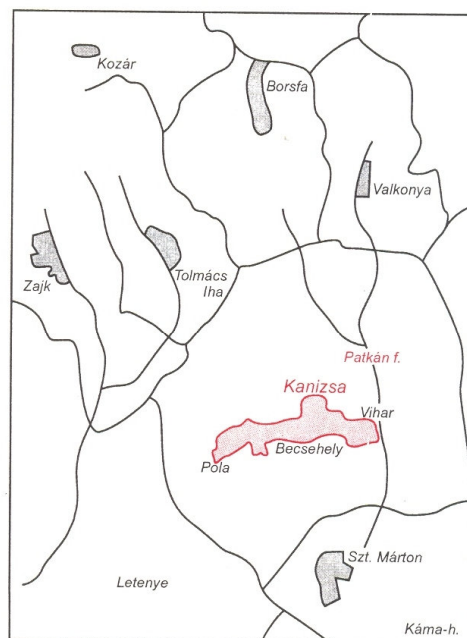
3. ábra: NÓGRÁD MEGYE

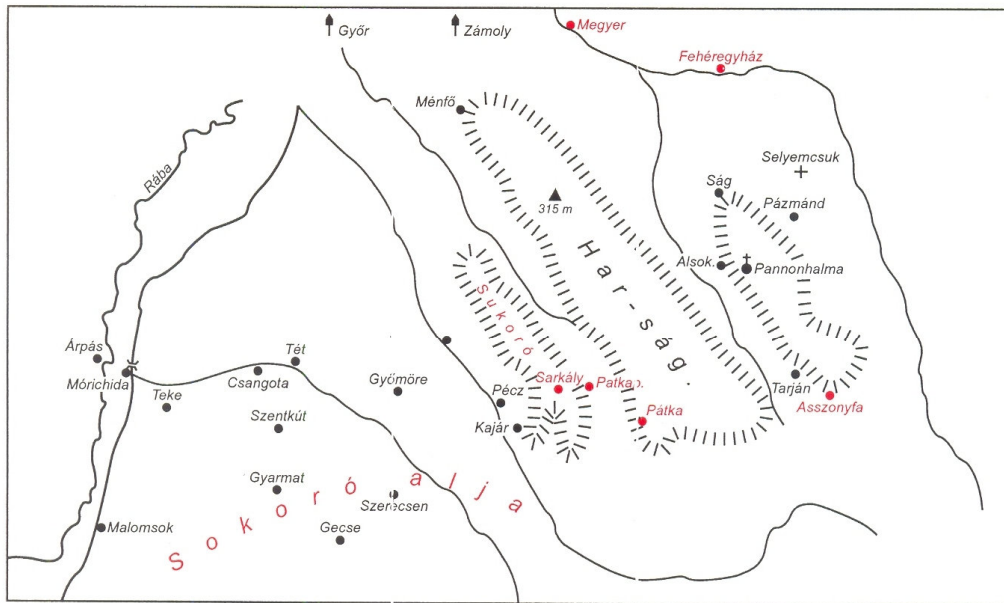
4. ábra: SOMOGY MEGYE

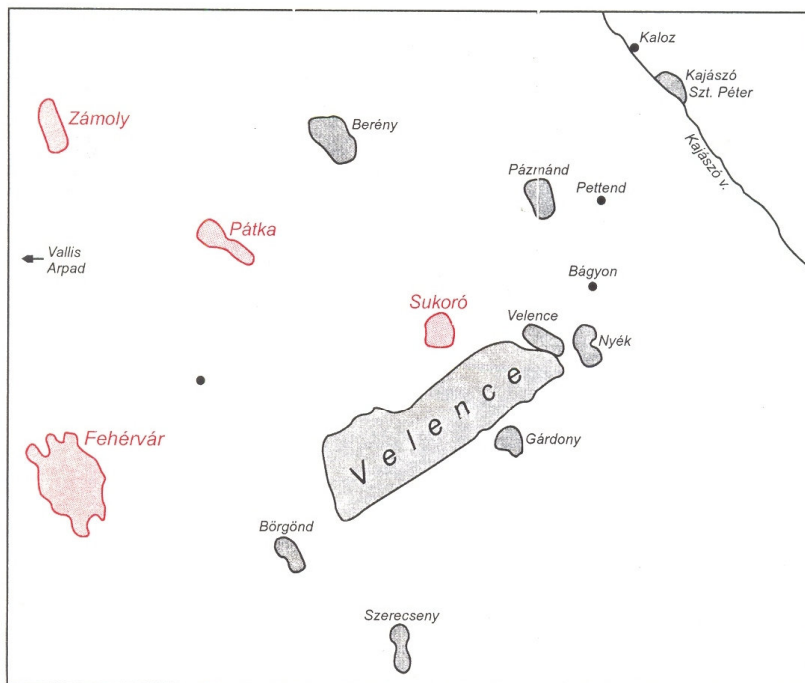
7. ábra: BARANYA MEGYE

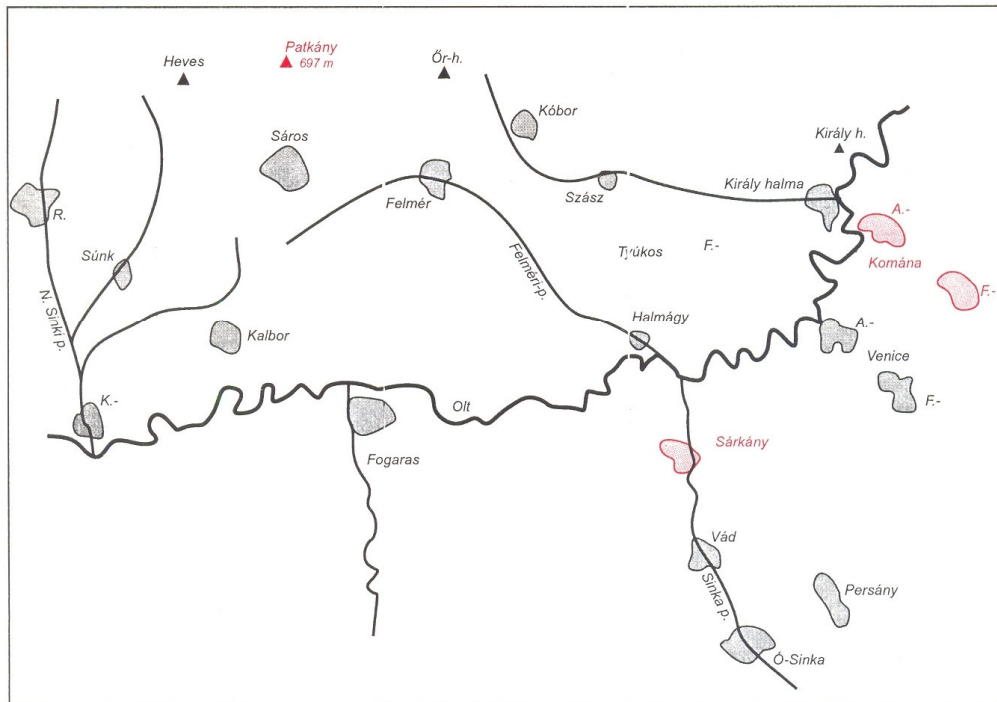
8. ábra: ZALA MEGYE

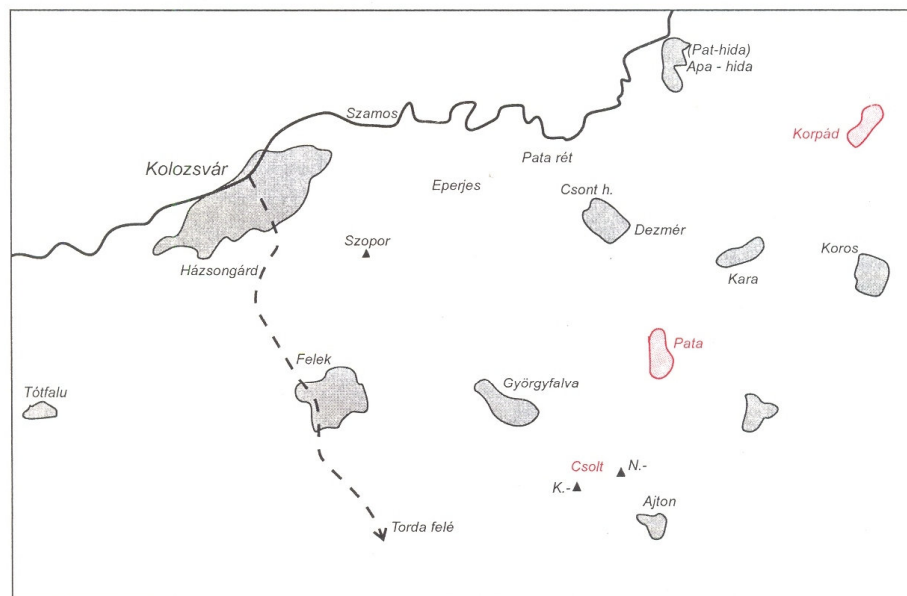
9. ábra: GYŐR MEGYE

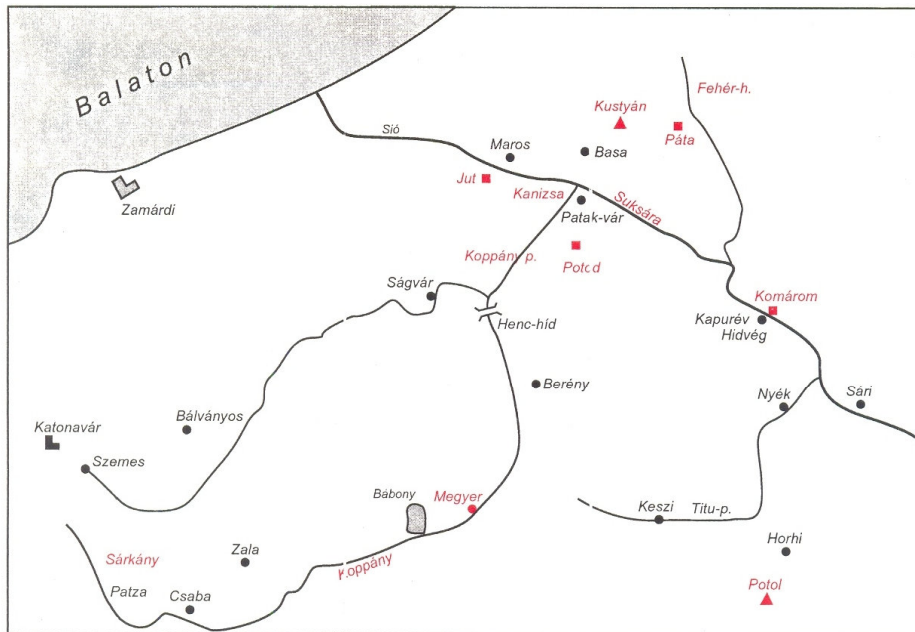
10. ábra: FEJÉR MEGYE

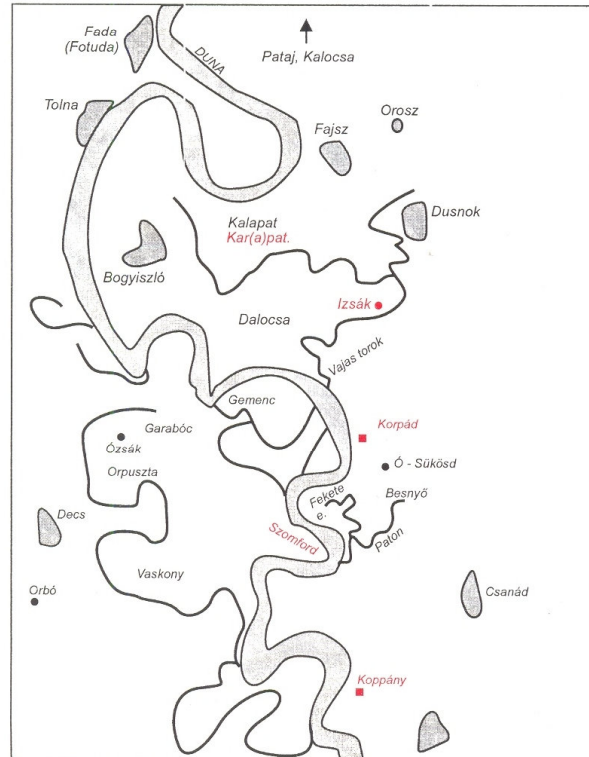
11. ábra: FOGARAS MEGYE

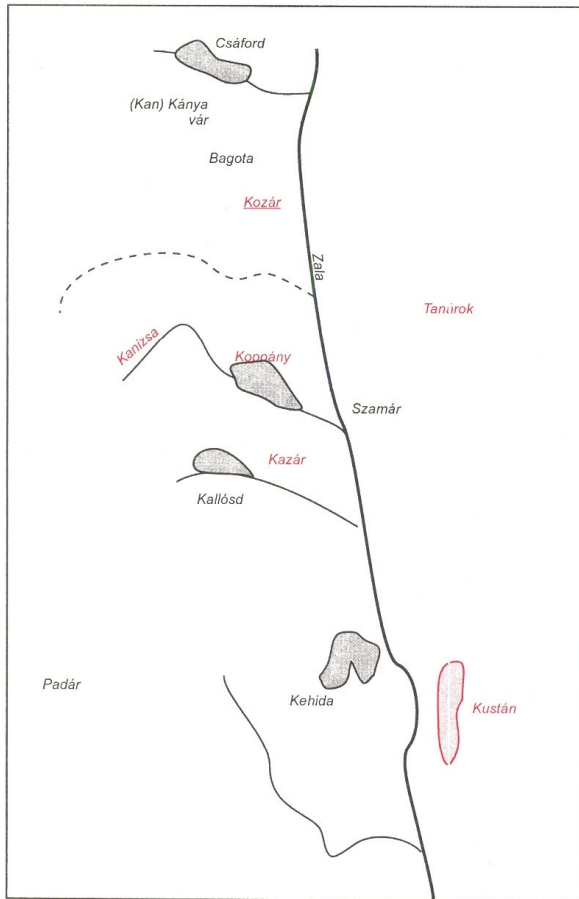
12. ábra: KOLOZS MEGYE

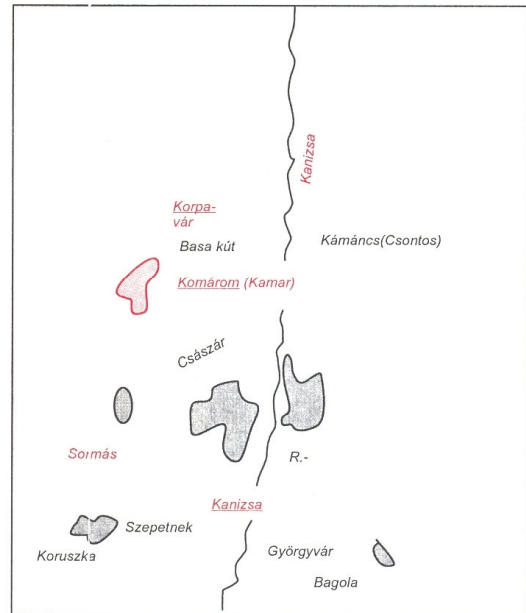
13. ábra: SIÓ VIDÉKE, SOMOGY MEGYE

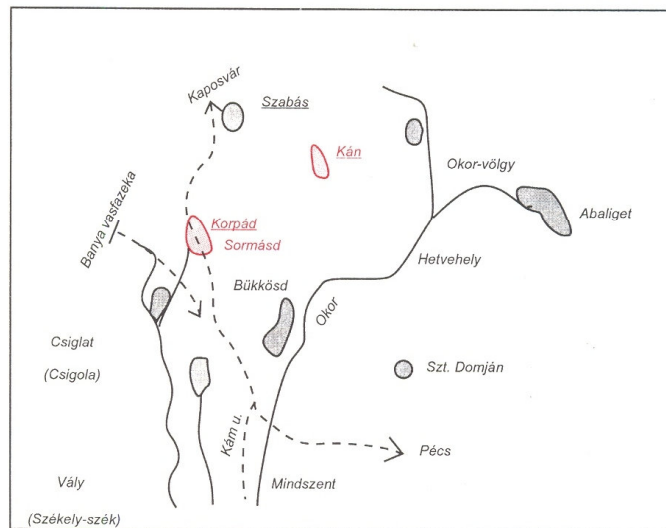
14. ábra: TOLNA, BÁCS-KISKUN MEGYE

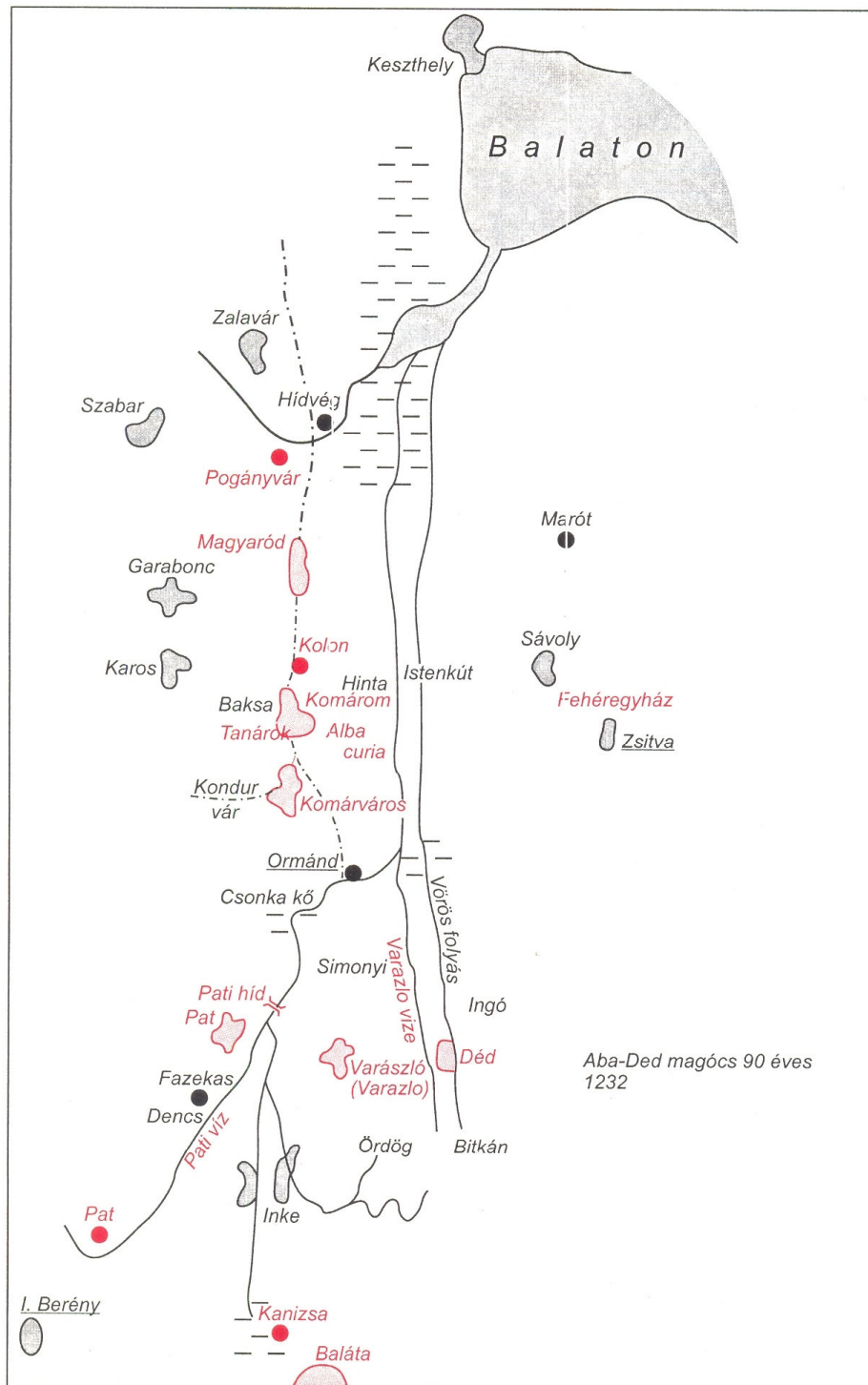
15. ábra: ZALA MEGYE

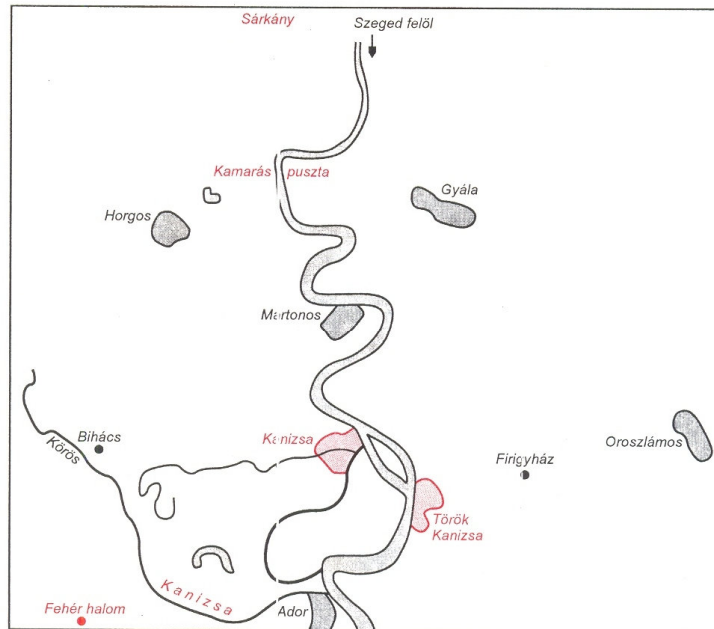
18. ábra: ZALA MEGYE

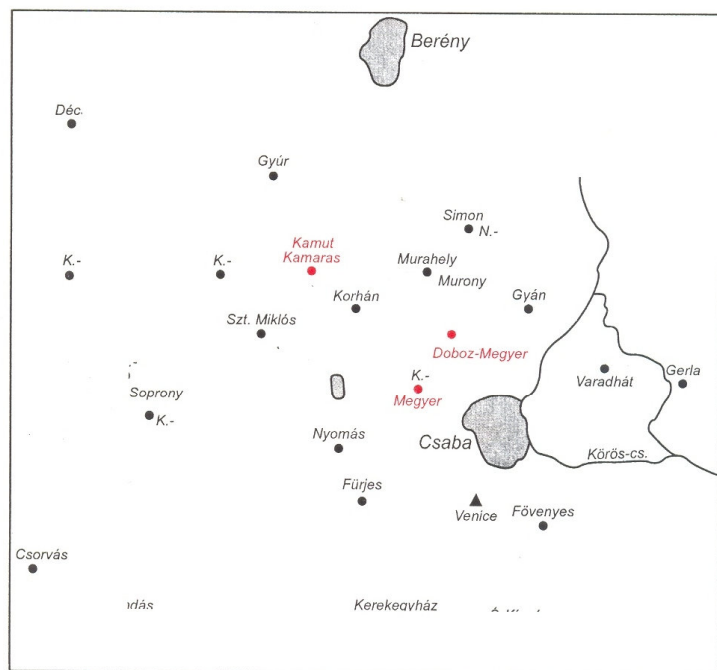
17. ábra: BARANYA MEGYE

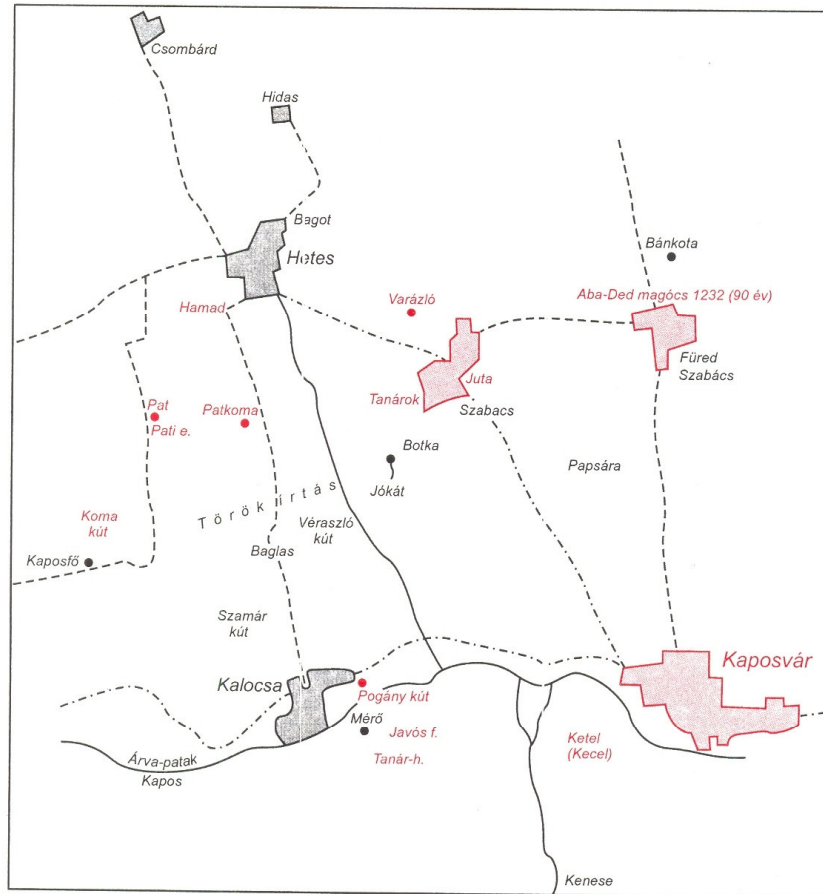
16. ábra: SOMOGY, ZALA MEGYE HATÁRA

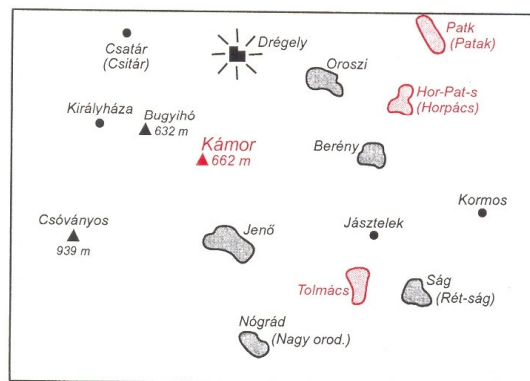
19. ábra: BÁCS-BODROG MEGYE

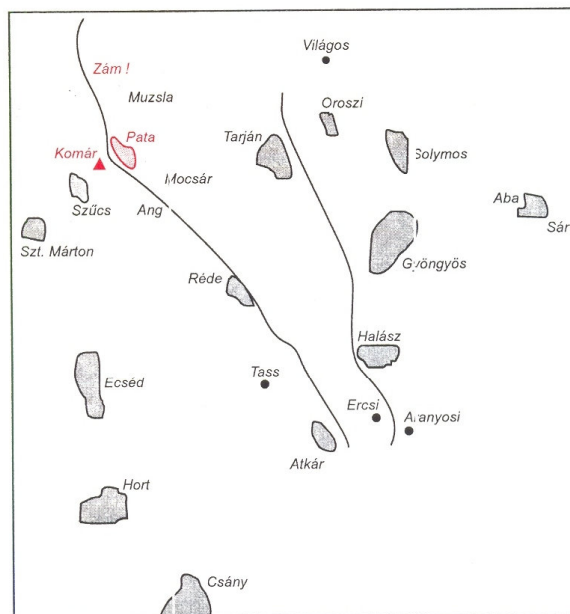
21. ábra: BÉKÉS MEGYE

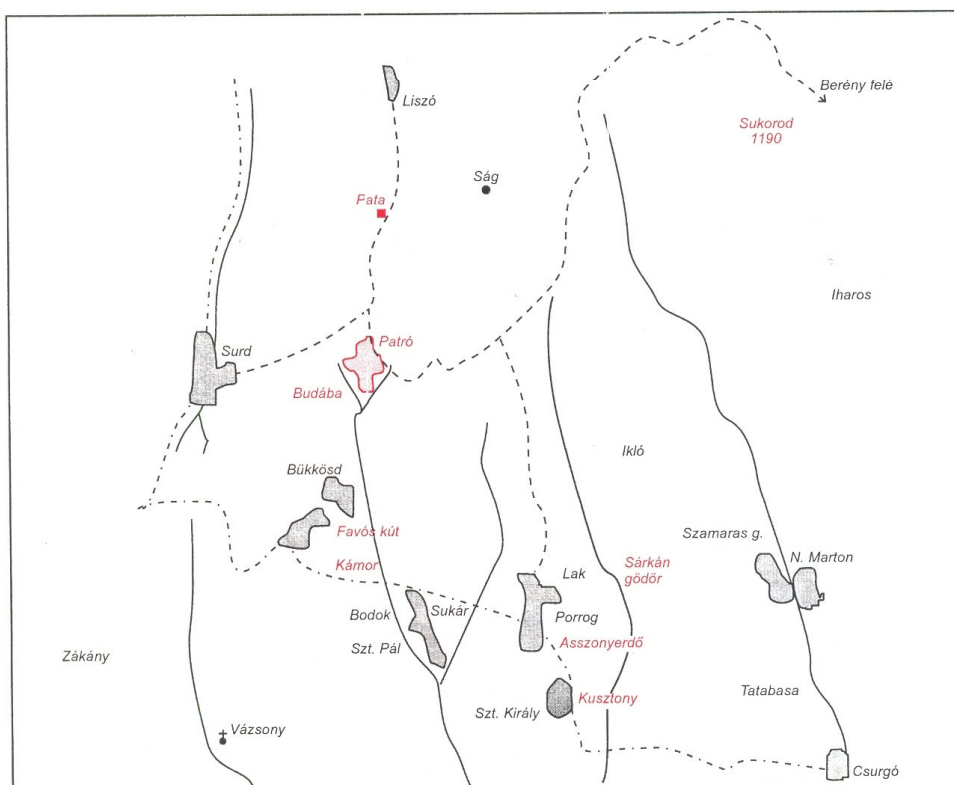
20. ábra: SOMOGY MEGYE

22. ábra: NÓGRÁD MEGYE

23. ábra HEVES MEGYE

24. ábra BELSŐ SOMOGY

Tartalomjegyzék

Kanizsa, Komárom

<i>I. Kanizsa, Komárom</i>	<i>3</i>
<i>II. Miért nem Árpád ?</i>	<i>4</i>
<i>III. Pat-kán, Sár-kán</i>	<i>7</i>
<i>IV. Kanizsa</i>	<i>9</i>
<i>V. Komárom</i>	<i>12</i>
<i>Összefoglalva:</i>	<i>17</i>

Életrajzi adatok

Trinn Zsigmond 1908. augusztus 18-án született Pécsen a Mária utca 35. szám alatti *Angster ház*-ban, negyedik gyermekként.

Édesapja dr. Trinn Miklós, törvényszéki bíró, püspöklaki sváb parasztgazda tanult gyermeke.

Édesanyja Angster Olga, a pécsi Angster Orgonagyár alapítójának, Angster Józsefnek a lánya.

A kis Zsigmond bal lába másfél éves korában Heine-Medin kór következtében lebénult.

1914-ben, hat évesen a család Lourdes-ba vitte a gyógyulás reményében. Hazaérve a mindössze pár hetet Pécsen szolgáló hadisebész, a később a Berliini Sebészeti Klinikát vezető és az urológiai subdisciplinát megteremtő, Lichtenberg Sándor eredményesen megoperálta idegátültetéssel, minek következtében visszanyerte járóképességét.

A csodaszámba menő gyógyulás megnyitotta előtte a tanulás és az aktív élet lehetőségét.

A Pécsi Ciszterci Gimnáziumban érettségizett 1926-ban, tanulmányait a Pécsi Orvostudományi Egyetemen fejezte be 1933-ban.

Egyetemi éve alatt megalapította a Pécsi Egyetemi Atlétikai Club (PEAC) vitorlázó-, turista-, sí- és atlétikai szakosztályát, majd később az egyesület elnökévé választották. Az atlétikai szakosztály 1931-1932-ben az I. osztályú Atlétikai Körviadalon első helyezést ért el, 1935-ben pedig megnyerték az Országos Főiskolai Bajnokságot. Csaplár András neveltje hosszútávfutó világbajnok lett. 1943-ban, mint a Magyar Atlétikai Szövetség délnyugati kerületének elnöke, megszervezte a Pécsi Sportorvosi Intézetet.

Orvosi munkásságát a pécsi Belgyógyászati Klinikán kezdte, ahol hat évig díjtalan gyakornok volt, majd klinikai tanársegéd. Pályafutásának további állomásai: belgyógyász szakorvos, egészségtan tanár, felügyelő iskolaorvos, a pécsi Rendelő Intézetben röntgen szakorvos.

1935-ben a testvérei által kezdeményezett „ZSOLT” vezetéknevre magyarosított.

1939-ben feleségül vette Jankovics Klára egyetemi hallgatót, aki egy lánnyal és egy fiúval ajándékozta meg, utóbbi sajnos csecsemő-korban elhalálozott.

Élete során mindvégig, egészen az 1968-ban bekövetkezett nyugdíjaztatásáig, sőt azon túl is szívügyének tekintette az iskolaorvoslást. Szorgalmazta, hogy a háború után megszüntetett egészségtan oktatás visszakerüljön a tanrendbe. Négy éves *egészségügyi politechnikai osztályt* szervezett, a záróvizsga az *Ifjúsági Vöröskeresztes Parlament* keretében zajlott.

Életét átszötte az ifjúság szeretete, ahogy a pécsi Komarov Gimnázium évkönyvében olvashatjuk: *Az osztály lelke Dr. Zsolt Zsigmond iskolaorvos volt, aki maximális lelkesedéssel, ügybuzgalommal nevelte az osztály valamennyi tagját az egészségügy munkásává.*

Nem hagyhatom ki *Szeretet Himnuszát*, amit egy 13 éves vöröskeresztes diákjának emlékkönyvébe írt:

„Tudod, mi a szeretet?

Láng és bátorság a haza szeretetében

Szépség és költészet, zsongító rügyfakadás az ifjak szeretetében

Elhatározás, kemény hűség és szolgálat a házastársak szeretetében

Önzetlenség, megértés, lemondás, segíteni akarás az emberek szeretetében

Irgalmasság, részvét az elesettek, betegek, szegények szeretetében

Helynévkutatás:

Az 1950-es években kezdett érdeklődni a **helynévkutatás** iránt, melyet eleinte magányosan, az elvesző helynevek megmentése érdekében végzett, majd Reuter Camillóval szisztematikusan feltérképezték Baranya megye helység- és dűlőneveit, mely részét képezte később az országosan megszervezett Helységnévtárak kiadásának. 1971-ben már 164 község helynévanyagáról számolhattak be

Vizsgálódásai során kiderült, hogy az ország különböző helyein előforduló helynévcsoportok hasonlóak. Pl. 15 állandóan ismétlődő elnevezés közül legalább hetet, minden településcsoportban meg lehet találni. Az egymástól távolabb eső vidékek honfoglalás kori helyneveinek feltűnő egyezése akkor a legszemléletesebb, ha e rendszereket együtt vizsgáljuk, egymás mellé helyezve a Somogy megyei és a Duna-Dráva zug, vagy a dunapataji, tetétleni, bihari vagy tordai szálláshelyek térképeit.

Ha megfigyeljük az árpád kori településkörnyezetet, akkor a legkülső körön Árpád unokáinak, egy belsőbb körön Árpád fiainak személynévvel foglalt birtokrészét találjuk, a központban logikusan Árpád személynévet keresünk /úgy, ahogy Nyék, Taksony, Keszi, Tarján, Kér stb. honfoglalók szálláshelyein/, de ilyen csak nagyon ritkán fordul elő, mindössze öt esetben.

Zsolt Zsigmond szerint ennek magyarázata az, hogy nem a közismert Árpád névalakot kell keresni, hanem észre kell venni a településrend középpontjában mindenhol fellelhető Pat, vagy az ősből Put, Putu személynévet, mely önmagában, vagy az ar’/úr’ méltóságnévvel jelenik meg. Amikor Pat vezérből Kurszán halála után fejedelem lett, jogosulttá vált a méltóságnévet személynéve előtt viselni, s ez időtől fogva nevezték Úr-Patnak, Ar-Patnak. Ezután már viszonylag kevés foglалása volt, mint említettem, összesen öt, nevezetesen Fejér megyében és Szolnok közelében Árpá-völgy, Pozsony megyében Árpád-soka, Pécs határában Árpád s végül Biharban, a Körösök mentén Árpád.

Mit jelent az ar’/úr’ szócska? Ótörök, jelentése: legfőbb, szent.

Ismerős ez a szó Úristen, vagy a Teleki- és Székelyudvarhelyi Kódexben ötször olvasható Úr Szent Mihály, sőt Úr-Ar Mihály angyal formájában. A főangyal neve Ar-k-angyal. Okleveleinkben számtalan Gyula, Solt stb. személynévet találunk, de Árpádot soha! Pat-ot

ellenben annál többet. A Pilis hegységben, a Rám-szakadék felett a hegyek karéjában található az **Árpád-vár, amit a 18. században még Pád-várnak neveztek.**

Zsolt Zsigmond a helynévkutatás alapján levonható következtetéseit 1962-től kezdte publikálni a Dunántúli Napló c. megyei lapban. 1979-ig 54 cikke jelent meg. 1975-ben kapott engedélyt az **ÁRPÁD?** című tanulmány magánkiadásban történő megjelentetésére. A könyv akkoriban igen nagy visszhangot keltett, de utánnyomását nem engedélyezték.

További munkái:

? Töhötöm és nemzetsége

1976 Töttös és Marót

1979 Kanizsa Komárom

1980 Velény

A Millecentenáriusra sikerült ismét kiadni az **ÁRPÁD?**-ot valamint a Kanizsa, és a Komárom című értekezéseit is.

1980. 08.07-én távozott az élők sorából.

Fontosabb kitüntetései:

Vöröskeresztes Munkáért Kitüntetés arany fokozata /1991, posztumusz/

Pécs Városa Millecentenáriumi Emlékérem /1996, posztumusz/

Lényegesebb forrásmunkák:

Dr. Zsolt Njura: Zsolt Zsigmond élete és munkássága. Pécsi Szemle 2005. nyár 114-123 o.

Schmidt Pál: Szeretet, szolgálat, szenvedély. Arcképek a pécsi orvoslás múltjából, Pécs 2012.1. kötet 229-238 o.

Vincze János: Emlékezünk orvosainkra NDP Bp. 2014.19. kötet 209-220 o.